

Planetaarinen terveys osaksi jokaisen hyvinvointia

6.9.2023

Liikuntatieteen päivät 2023

Liisa Pietola,
Johtava asiantuntija
Kestävyysratkaisut, Sitra

Elina Drakvik,
Asiantuntija
Reilu datatalous, Sitra

Erkki Laitila, HS/Lehtikuva 1967

Lahja Suomelle

Eduskunta perusti Sitran lahjaksi 50-vuotiaalle itsenäiselle Suomelle.

Tulevaisuustalolle annettiin tehtäväksi huomisen menestyvän Suomen rakentaminen.

Vuosi oli 1967.

Tutkimus- ja kehitysrahoittajasta yhteiskunnalliseksi muutosagentiksi

ROOLI

T&K-rahoittaja

ROOLI

Pääomasijoittaja
& kouluttaja

ROOLI

Yhteiskunnallinen
muutosagentti

1960 1970 1980 1990 2000 2010 2020

Uniikki päätös: rahasto, jonka tehtävä on tulevaisuus

T&K-rahoittaja alkaa kouluttaa talouspolitiikan päättäjiä

Opit Yhdysvalloista tuovat pääomasijoittamisen Suomeen

Suomen suurin pääomasijoittaja

Rahoittajasta kuoriutuu uudistaja

Sitra suuntaa katseensa taas tiukasti tulevaisuuteen ja työstää digiyhteiskunnan perustuksia

Suomalaisten tulevaisuustalo

Visiomme

Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestäväää ja innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa.

TEEMA

Kestävyyssratkaisut

Vahvistamme luonnon monimuotoisuutta ja vauhditamme ekologista jälleenrakentamista. Käytännössä edistämme siirtymää kohti ympäristön tilaa parantavaa yhteiskuntaa, jossa maapallon kantokykyyn sopeutuminen on kaikille mahdollista. Kiritämme kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa, vauhditamme reilua ja kilpailukykyistä kiertotaloutta ja kannustamme kansalaisia kestävyystoimiin.

TEEMA

Reilu datatalous

Rakennamme eurooppalaiseen arvopohjaan perustuvaa ihmislähtöistä ja reilua datataloutta vaihtoehdoksi valtio- tai datamonopolilähtöiselle datataloudelle. Edistämme muutoksia talouden rakenteissa, kuten sääntelyssä ja pelisäännöissä, lisäämme yksilöiden mahdollisuuksia vaikuttaa datan käyttöön sekä tarjoamme käytännön työkaluja datamarkkinoilla toimiville yrityksille.

Planetaarinen terveys

maaperä – kasvit – eläimet – **ravitsemus - luontosuhde ja ihmisterveys** - ylisukupolvisuus
huoltovarmuus – resurssiviisaus – sosiaalinen kestävyys - reilu data ja demokratia

Ihmisen hyvinvointi ja muun luonnon tila ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa.

Planetaarinen terveys kattaa ihmisten terveyden ja maapallon luonnonjärjestelmien toimivuuden keskinäisriippuvuudet

Tavoitteena planetaarinen terveys – Ratkaisuja ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin turvaamiseksi

www.sitra.fi (julkaisu elokuussa 2023)

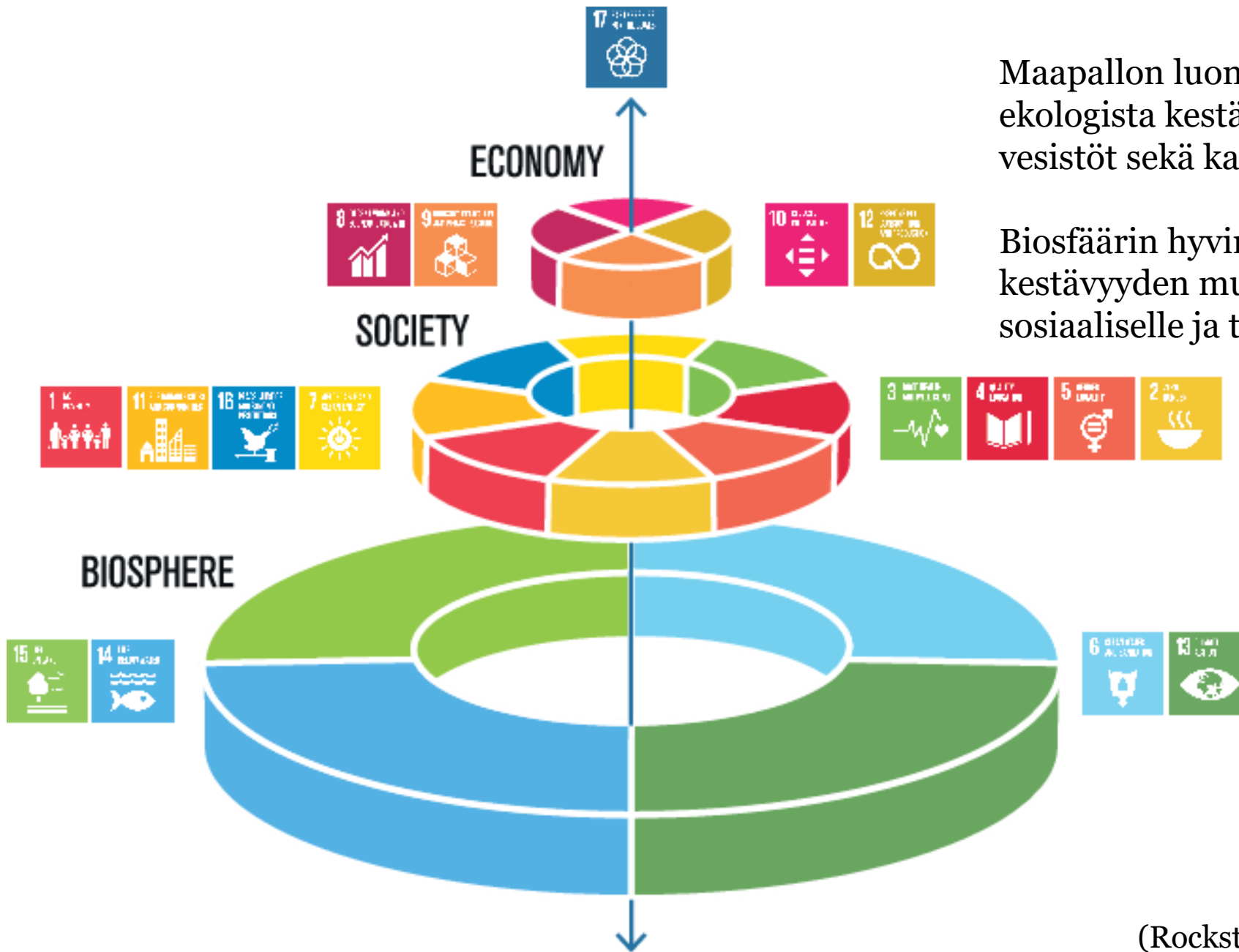

Kestävän kehityksen tavoitteet

YK:n kestävän kehityksen tavoitteita on yhteensä 17. Alatavoitteita on yhteensä 169.

Yllä olevat ikonit on suomennettu Suomen YK-liiton, ulkoministeriön ja YK:n alueellisen tiedotuskeskuksen yhteistyönä.

Maapallon luonnonjärjestelmien toimivuus on ekologista kestävyttä, jossa maaperä ja vesistöt sekä kasvit ja eläinkunta voivat hyvin.

Biosfäärin hyvinvointi luo mahdollisuudet kestävyden muille ulottuvuuksille eli sosiaaliselle ja taloudelliselle kestävyydelle.

(Rockström ja Sukddev 2016)

Terve maa tuottaa jatkuvasti ekosysteemi palveluita kuten ruokaa, suodattaa vettä, sitoo hiiltä, kierrättää ravinteita

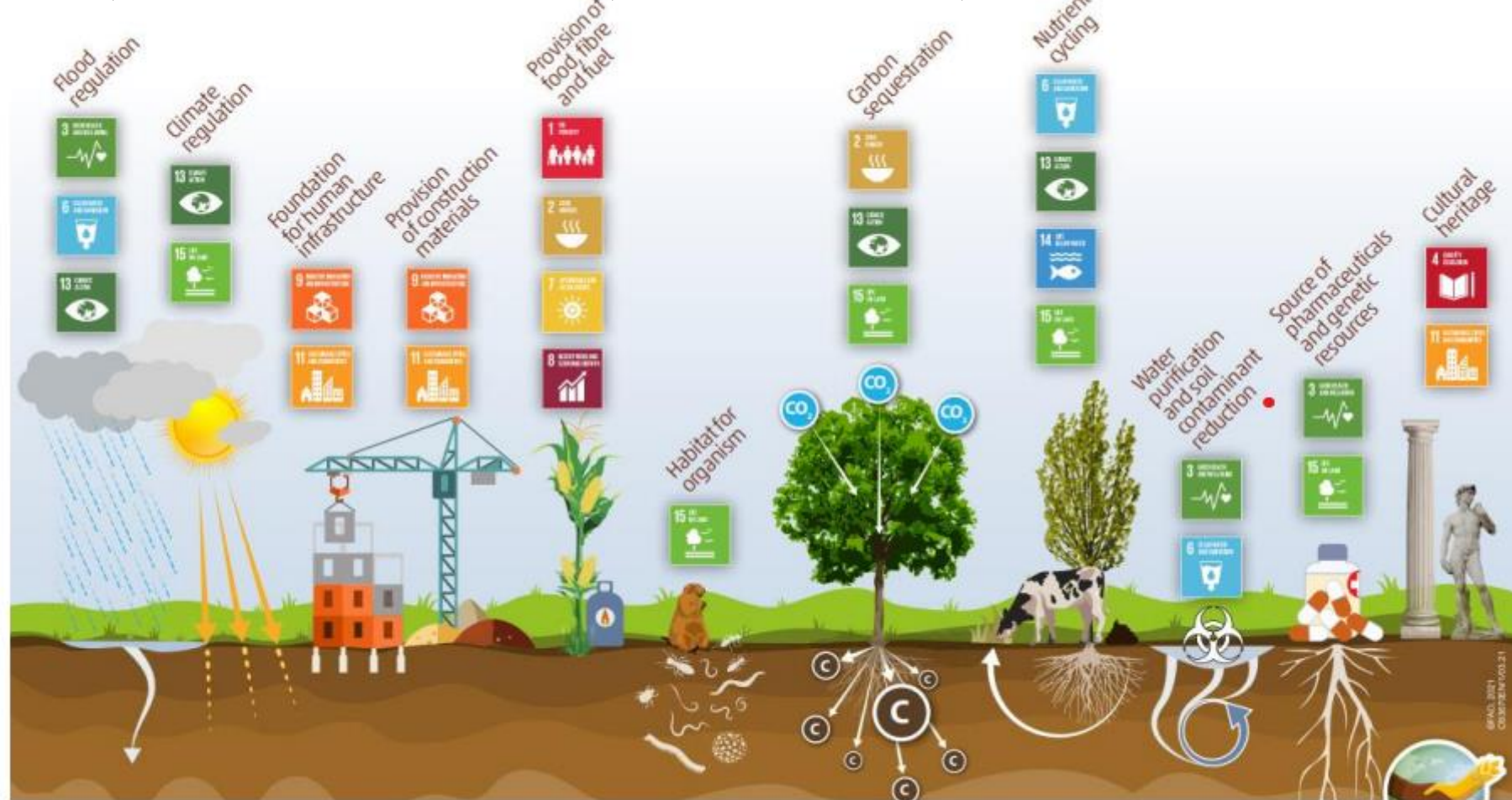

Figure 1. Ecosystem services and SDGs supported by healthy soils (source: FAO)

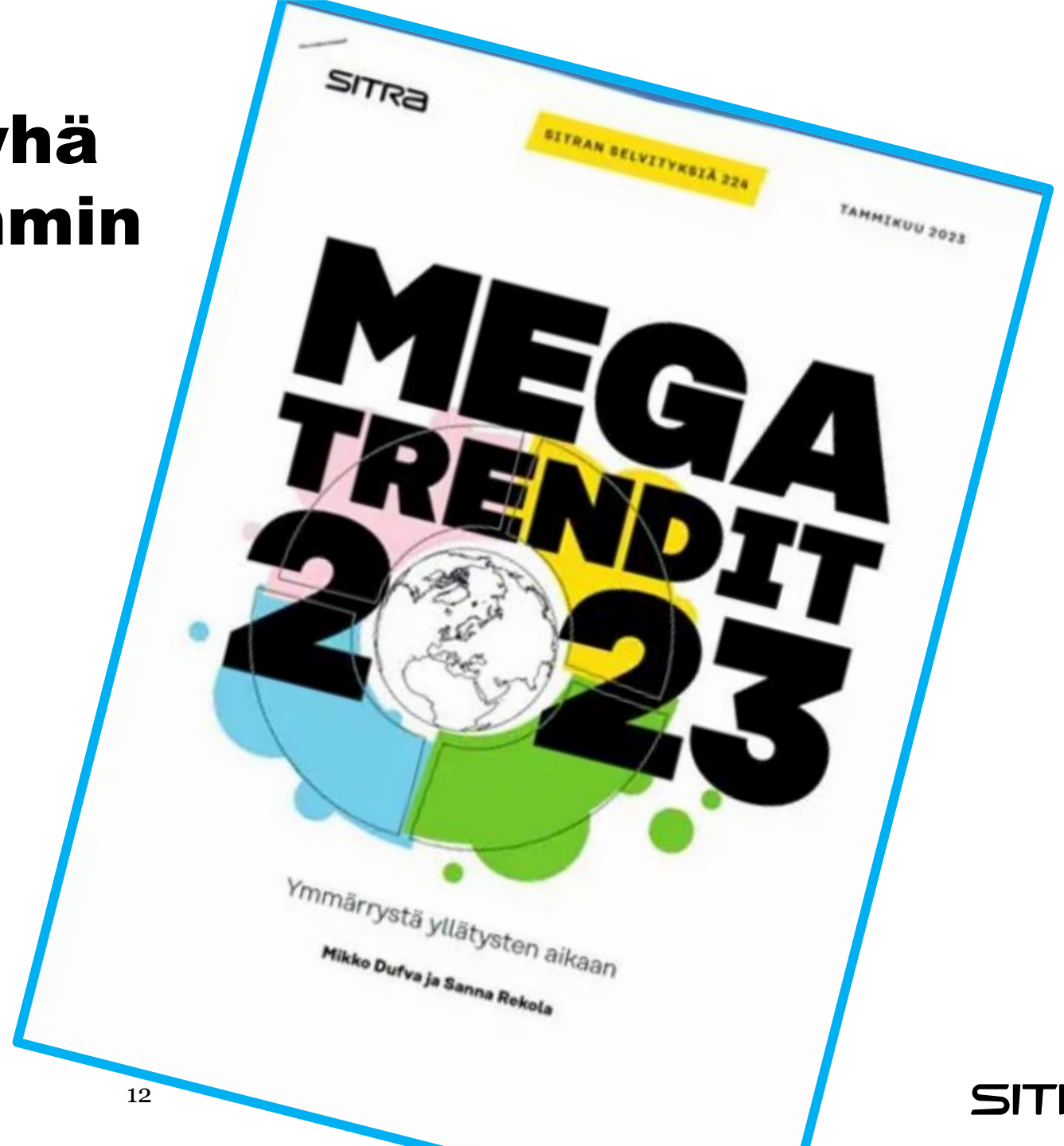
Lähde: EU Mission Soil Deal for Europe: Implementation plan. European Commission 29 September 2021

Linkki: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/implementation-plans-eu-missions_en

Terveys nähdään yhä kokonaisvaltaisemmin

Kokemukset ja nykytutkimus ovat avanneet luonnon merkitystä ihmisen hyvinvoinnille tavoilla, joita emme ennen ymmärtäneet.

On positiivista huomata, että terveys nähdään entistä enemmän kokonaisvaltaisesti ja ymmärrys ympäristön merkityksestä terveydelle lisääntyy, kuten Sitran [Megatrendiselvityksessä](#) tuodaan esille.

IHMISET

**Kokonais-
valtainen
hyvinvointi**

*Uudet vaikuttamisen
tavat*

VALTA

**Vahva
luottamus ja
osallisuus**

*Kestävät
elämäntavat*

LUONTO
**Ekologinen
jälleen-
rakennus**

Ylisukupolvisuus

*Hyvinvointi
investointina*

*Digitaalinen
sivistys*

Kiertotalous

*Digivihreä
siirtymä*

TALOUS

**Korjaava ja
uusintava
talous**

*Datatalouden
pelisäännöt*

TEKNOLOGIA

**Reilu
digimaailma**

Ekologinen kestävyys ja terveys on vaarantunut ihmistoiminnan myötä.

LUONTOKATO

Vaikutukset ovat todettavissa ilmaston kuumenemisena, luontokatona sekä merten ja maaperän saastumisena.

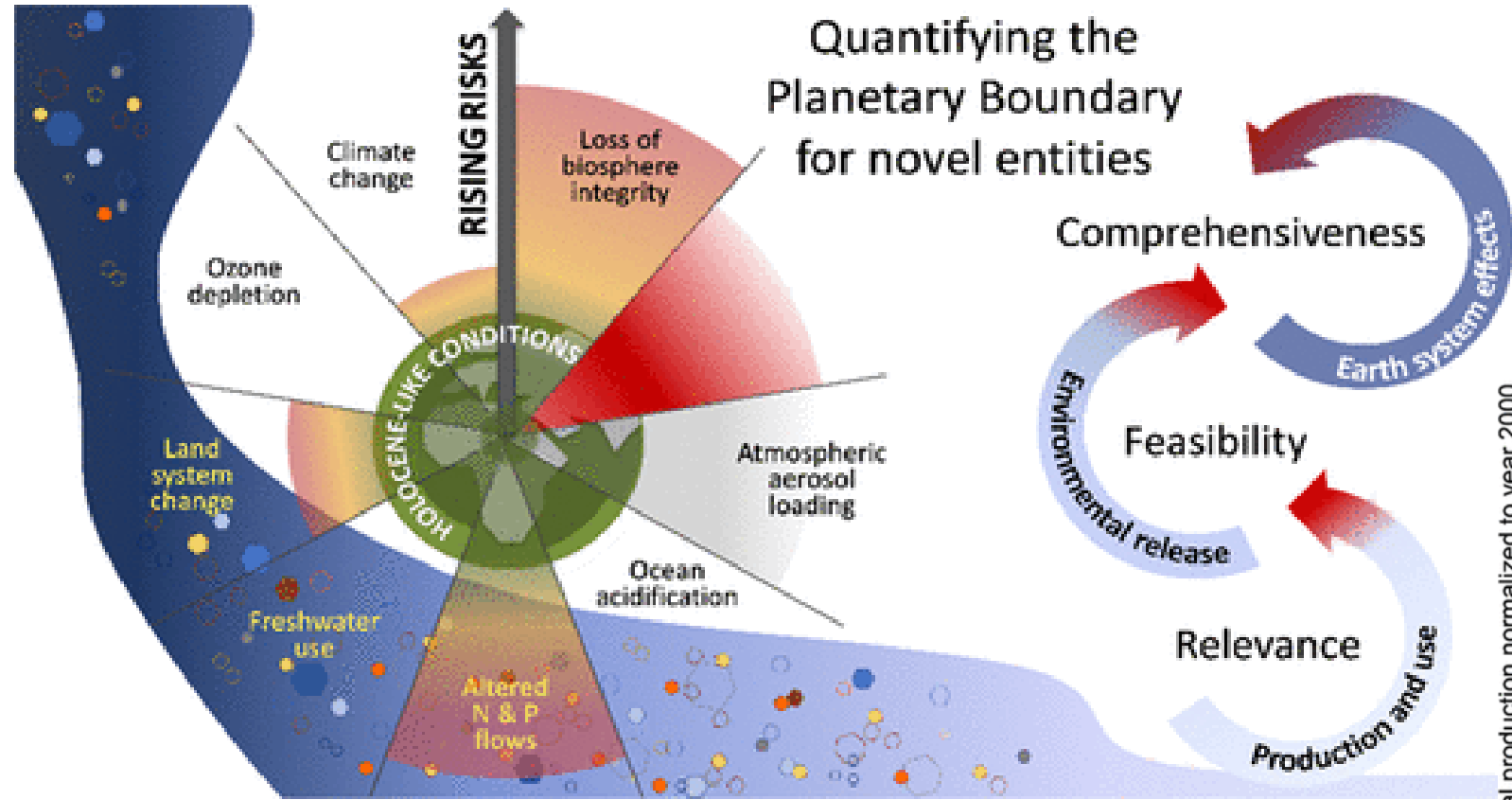
ILMASTOKRIISI

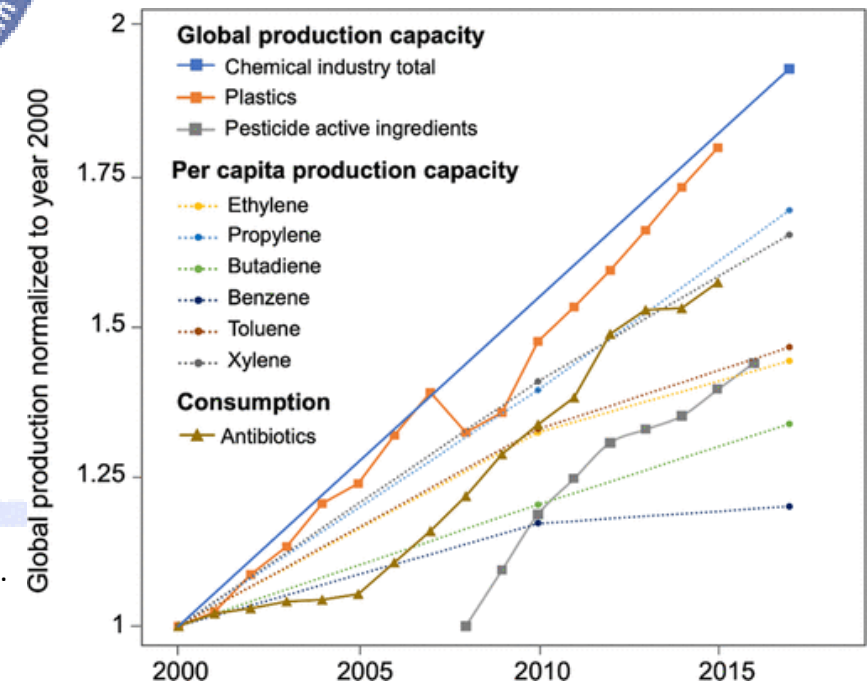
LUONNONVAROJEN YLIKULUTUS

Maapallon kantokyvyn rajat ylitetty kemikaalikuorman osalta

Lähde: Persson L et al. Outside the Safe Operating Space of the Planetary Boundary for Novel Entities. Environ. Sci. Technol. 2022, 56, 3, 1510–1521, <https://doi.org/10.1021/acs.est.1c04158>

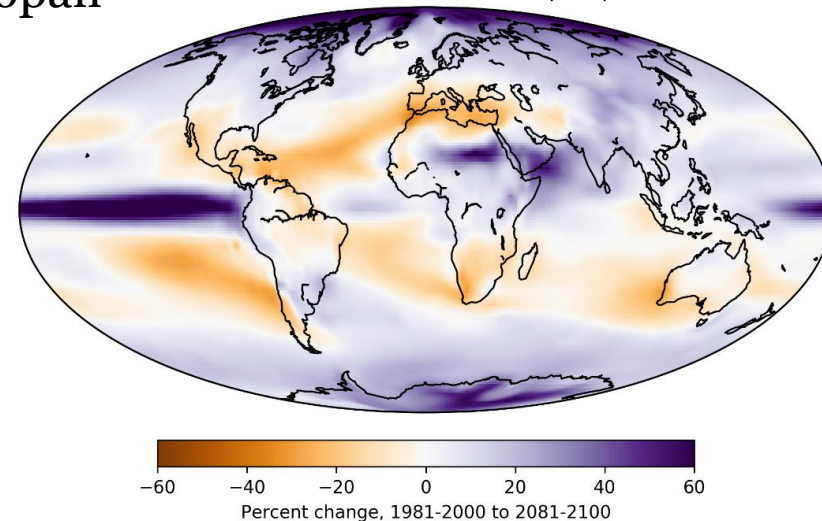
Suomen luonnolla on erityispiirteensä

- Suomi on metsämaa – 75 % pinta-alasta
- Suomi on vesimaa – 3 % vuosivalunnasta käytössä
- Suomi suomaa – kolmasosa suota (10 milj. ha)
- Suomi on pienten peltojen maatalousmaa – 7 % peltoa
- Suomen maaperä ja ilma ovat vielä puhtaita
 - ”[HS Haastattelu](#) Leena Ylä-Mononen, Euroopan ympäristökeskuksen johtaja 11.8.2023:

”YLÄ-MONONEN sanoo, että Suomen ympäristön tila on melko hyvä varsinkin verrattuna Euroopan raskaan teollisuuden seutuihin. Meillä ilmanlaatu on maailman huippua. Helsingissä hengitetään puhtaampaa ilmaa kuin useimmissa muissa pääkaupungeissa. Vesistöt ja maaperäkin ovat Ylä-Monososen mukaan verrattain hyvässä kunnossa, vaikka niihin on päässyt paljon kemikaaleja, joiden haitoista ei edes tiedetä.”

CMIP5 RCP8.5 multimodel mean all precipitation

Planetaarinen terveys

Näkymä kansansairauksien ennaltaehkäisyyn ja mielenterveyteen

Virittää meitä toimimaan paremman elinympäristön puolesta, jotta:

- **Biosfääri voi hyvin:** maaperä, vesistöt, pieneliöstö, eläimet, jolloin
- **Perustarpeemme tulevat tyydytetyksi:** ruoka, juoma, suoja, puhtaus

Kokonaisuuden keskinäisriippuvuudet oleellisia tulevaisuustyössä

- Yli sektoreiden tehtävä kehitystyö

Toivoa ja ratkaisuja on

Terve ja elinvoimainen luonto heijastuu ihmisen terveyteen ja elinvoimaan.

Luontosuhteen vaalimisella ja ekologisella jälleenrakentamisella on suuri merkitys ihmisen terveydelle ja ennaltaehkäisevälle hyvinvoinnille.

Tietoa jo on mutta uutta kaivataan laadukkaan luontoterveysohjelman rakentamiseksi.

Konkreettista näyttöä luontokosketuksesta

Suomen allergiaohjelma (2008–2018) painotti luonnolle altistumisen ja siellä liikkumisen tärkeyttä: lasten allergiadietit, työperäiset allergiat ja astman sairaalahoidon tarve vähenivät.

- Hahtela T, Valovirta E, Saarinen K, ym. Kansallinen allergiaohjelma 2008-2018 muutti asenteita ja vähensi sairastavuutta. Suom. Lääkäril. 2020;75:1760-67.

Luonnon moninaiset terveystyödyt

- Luontokosketus lisää mikrobialtistusta & immuunijärjestelmämme toimintaa → suojaa uusien tartuntatautien kehittymiseltä
- Monimuotoisen ympäristön mikrobisto suojaa allergioilta ja astmalta
- Luonto tarjoaa myös mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen
- [Planetaarinen terveys rakentuu luontoyhteydelle](#)

Lähi- ja kaupunkiluonto

- innostaa liikkumaan
- vaimentaa melua
- vähentää pienhiukkasten määrää

- torjuu kesäisin kuumuutta
- luo hapekasta ilmaa

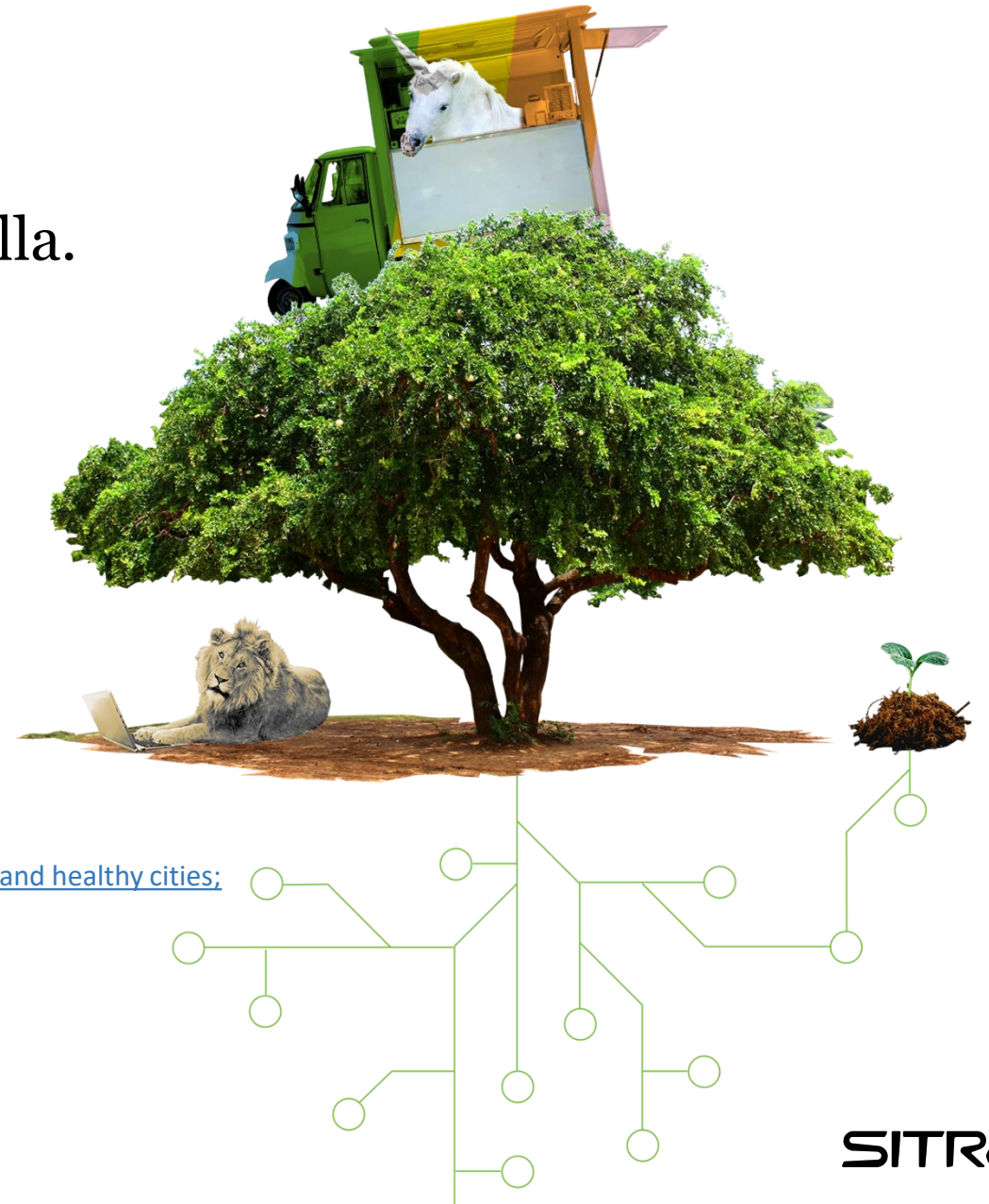
Kaupunkiluonnolla on suuri merkitys hyvinvoinnille

Jo yli 70 % suomalaisista asuu kaupunkialueilla.

Kaupunkien viherryttämällä on monia terveyshyötyjä.

- pidempi elinajanodote
- vähemmän mielenterveysongelmia
- parempi kognitiivinen toiminta
- parempi mieliala

(Lähde: Nieuwenhuijsen, 2020: [Urban and transport planning pathways to carbon neutral, liveable and healthy cities; A review of the current evidence](#))

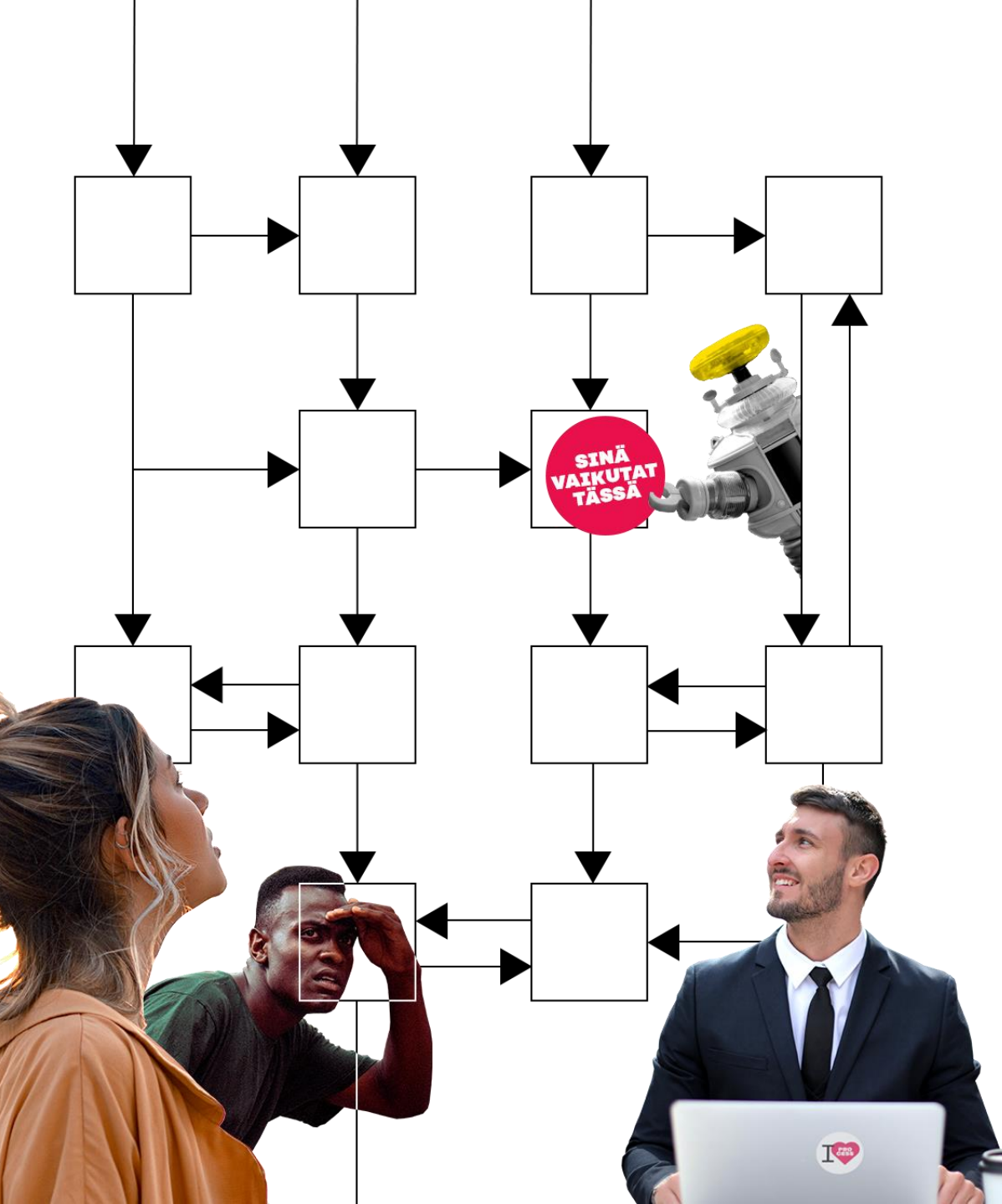
Miten luonto tuodaan osaksi arkea?

- 1 Viherympäristöt kaupungeissa helposti kaikkien saavutettaviksi
- 2 Päiväkotien ja koulujen pihojen viherryttäminen & luontoretket
- 3 palvelutalojen ja sairaaloiden viherympäristöt ja ravitseminen kuntoon
- 4 Ratkaisut kaupunkisuunnittelussa -> miten lisätään luontokosketuksen mahdollisuutta ja fyysistä aktiivisuutta
- 5 Elintavat ja luonto(liikunta)suosituksukset paremmin osaksi terveydenhuoltoa

Käynnissä olevat hankkeet

[Planetaarinen terveys](#)

Yhteinen terveys tunnetuksi

Hankkeessa levitetään ajattelutapaa ihmisten ja muun luonnon hyvinvoinnin vahvasta yhteydestä toisiinsa.

Hankkeessa järjestetään koulutusta viranomaisille, päättäjille ja tutkijoille sekä tuotetaan julkaisu. Lisäksi hankkeessa vahvistetaan tutkijoiden, viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyötä ja tiedonvaihtoa sekä levitetään hyviä käytänteitä.

Toteuttaja: One Health Finland ry

Politiikkatyö ja hyvät käytänteet

Hankkeessa selvitetään millaisia politiikkatoimenpiteitä tarvitaan planetaarisen terveyden edistämiseksi EU:ssa ja jäsenmaissa.

Selvitys valmistuu syyskuussa 2023, jolloin se myös esitellään EU:n päättäjille ja alan asiantuntijoille Brysselissä järjestettävässä tilaisuudessa.

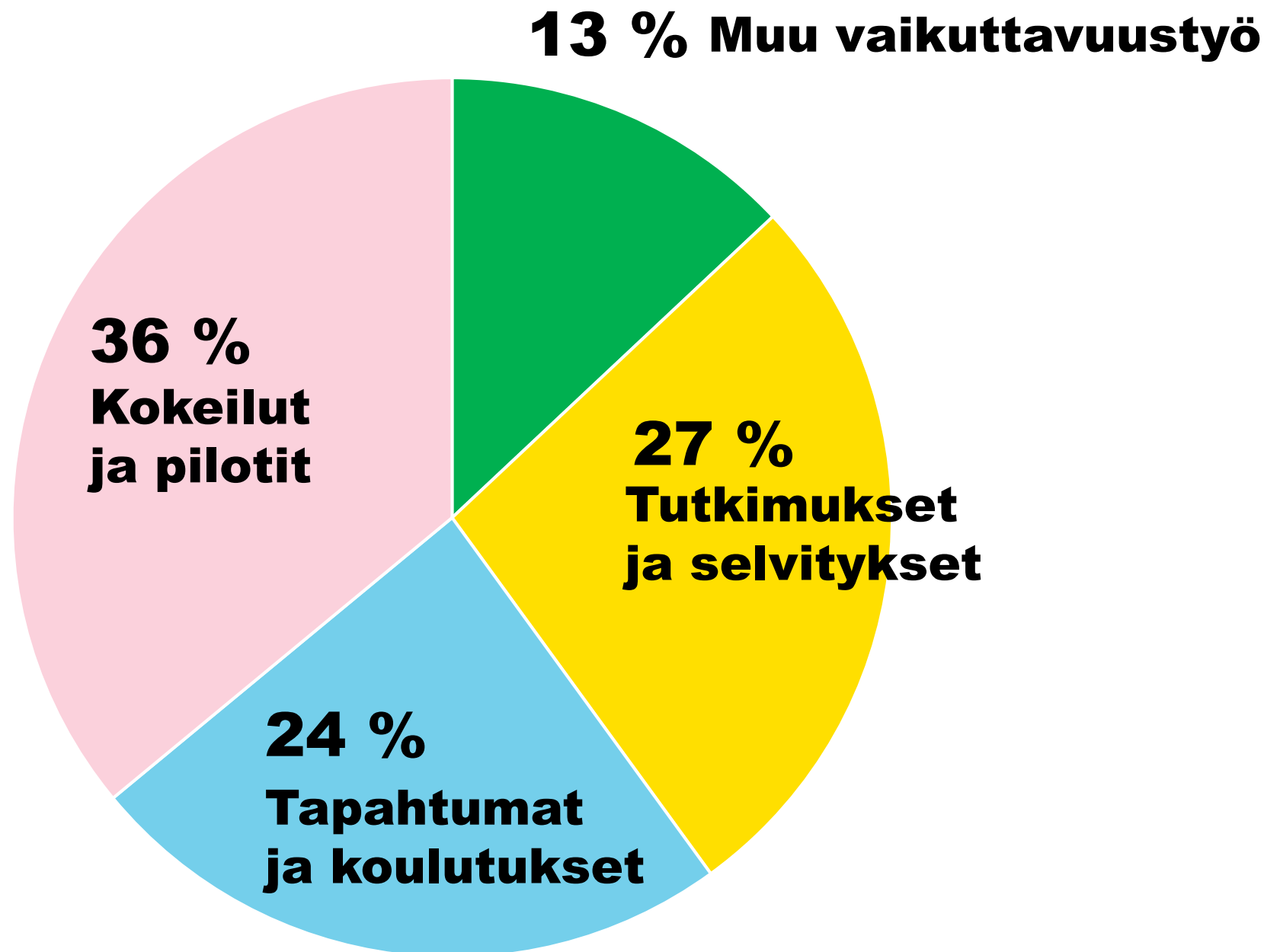
Toteuttaja: European Policy Centre

Muita esimerkkejä

Mihin käytämme rahaa?

Lopuksi

Resilienssi – joustavuus & muutoskyky

Miten parannamme hyvinvointiamme
tulevaisuudessa?

Tehdään se yhdessä luonnon kanssa:
**Luonnon ja ihmisen hyvinvointi
käy käsi kädessä**

Luontoyhteys

Luontokosketus

Ehdotuksia planetaarisen terveyden edistämiseksi

- Luontokosketus on oleellinen osa kansanterveyttä. Suomen tulisi laatia ja toteuttaa kansallinen luontoterveysohjelma.
- Luontokosketuksen laatu ja annosvaste vaativat uutta tutkimusta eri luontoympäristöissä, jotta voidaan laatia luonto(liikunta)suosituksia terveyden edistämisen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn näkökulmasta sekä arvioida taloudelliset vaikutukset ja säästöt.
- Terveysvaikutukset ja hyvinvointikokemukset voivat kannustaa edistämään luonnon hyvinvointia ja suosimaan luonnonvarojen käyttöä kestäväällä tavalla

- Keskeistä on, että luontoa kohdellaan hyvin ja pidetään se elinvoimaisena myös suojelualueiden ulkopuolisilla alueilla (70 % maa-alasta).
- Luonnon hyvinvointia edistävään maankäyttöön tarvitaan indikaattoreita eri maaperä- ja ilmasto-oloissa ja maankäyttöluokissa. Myös kokemuseräisellä tiedolla on iso merkitys.
- Digitalisaatio ja datan hyödyntäminen tarjoavat mahdollisuuden yhdistää luonnon ja terveyden merkitykset kestävän kehityksen tavoitteiden keskinäisriippuvuuksissa. Datan saatavuutta ja hyödyntämistä tutkimus- ja kehitystyöhön sekä politiikkaohjaukseen tulisi parantaa.
- Tarvitaan ilmiöpohjaista ohjausta. Muistio osoittaa tarpeen kehittää yhdessä kansallinen tiekartta keskeisten toimijoiden ja sidosryhmien kanssa.

Lisätietoa ja kv-verkostoja

Planetary Health Alliance

- globaali yli 360 yliopiston, kansalaisjärjestön, tutkimuslaitoksen ja hallintoelimen konsortio

Future Earth

- maailmanlaajuinen tutkijoiden, tutkijoiden ja innovaattorien verkosto, joka tekee yhteistyötä kestävämmän planeetan puolesta.

Kiitokset!

Liisa Pietola,
Liisa.pietola@sitra.fi

Elina Drakvik,
Elina.drakvik@sitra.fi

**HYVÄÄ
HUOMIESTA,
SUOMI!**